

Çin'in Orta Asya'da Artan Etkisi Neden Çatışma Getirmiyor? Moskova ve Pekin Arasında Normatif Ortaklık

*Why does not China's Growing Influence in Central Asia Bring Conflict?
A Normative Partnership between Moscow and Beijing*

İbrahim KÖREMEZLİ

Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0003-4130-8186, email: ikoremezli@ogu.edu.tr

Veysel TEKDAL

Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0002-5991-2229, email: vtekdal@gmail.com

Öz

Kremlin, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin Orta Asya üzerindeki etkisini bir tehdit olarak algılamakla Çin'in bölgeye yönelik dış politika açılımları konusunda daha olumlu bir tavır takınmaktadır. Pekin'in Orta Asya'da artan varlığı Rusya'nın bölgedeki göreceli gücünün azalmasını beraberinde getirmesine karşın Rusya'nın Çin'e karşı olumsuz bir yaklaşım geliştirmemesi merak uyandırıcıdır. Bu makale Rusya'nın Orta Asya'daki Çin etki ve faaliyetlerine neden Batılı güçlerinkinden farklı yaklaştığını sorgulamaktadır. Yazarlar Rusya'nın bu tercihinin şu faktörler ile açıklanabileceğini ileri sürmektedir: Rusya'nın diplomatik ve askeri etki bakımından bölgedeki üstünlüğünün sürmesi, Çin'in Moskova'nın bölgedeki hâkim güç imajını gözetken diplomatik tavır ve son olarak iki devlet arasında bölgesel ve küresel düzene dair fıkırsel uyuma. Bu makale, Rusya ve Çin'in Orta Asya politikalarındaki uyumu normatif ortaklık ve bölgesel iş birliği bağlamında inceleyerek, Rus dış politikasında düşünsel faktörleri vurgulayan literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Çin, Orta Asya, Normatif Ortaklık.

Abstract

While perceiving the influence of the United States and the European Union in Central Asia as a threat, Russia has adopted a more accommodating attitude towards China's foreign policy initiatives in the region. This difference in Russia's attitude is intriguing as China's increasing influence in Central Asia has caused a decline in the former's relative power in the region. This paper investigates why Russia approaches China's influence and initiatives in Central Asia differently than those of Western powers. The paper argues that the following factors can explain Russia's preference: Russia's ongoing supremacy in terms of diplomatic and military influence in the region, China's diplomatic attitude that is attentive to Russia's image as the dominant power in the region, and finally, the ideational alignment between the two states regarding the regional and global order. This article contributes to the literature emphasizing ideational factors in Russian foreign policy by examining the convergence between Russia's and China's Central Asia policies in the context of normative partnership and regional cooperation.

Keywords: Russia, China, Central Asia, Normative Partnership.

Makale Türü / Article Type	Başvuru Tarihi / Submitted	Kabul Tarihi / Accepted
Araştırma Makalesi/Research Article	10.01.2025	08.04.2025
Köremezli, İ & Tekdal, V. (2025). Çin'in Orta Asya'da Artan Etkisi Neden Çatışma Getirmiyor? Moskova ve Pekin Arasında Normatif Ortaklık. <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 9(1), 62-83.		

Giriş

Günümüz Rusya dış politikasının ana eksenlerinden birini eski Sovyet coğrafyası oluşturmaktadır. Kremlin diğer büyük güçlerin bu coğrafyadaki girişimlerini bir dış politika konusunun ötesinde görmekte ve sıklıkla bir güvenlik ve beka meselesi olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği'nin (AB) eski Sovyet coğrafyasındaki tasarruflarından dolayı Moskova ile ilişkilerinin gerilmesi şaşırtıcı değildir. Son yıllarda Avrasya'da etkisini artıran başka bir güç ise Çin'dir. Ne var ki, Moskova bu ülkenin bölgeye yönelik dış politika açılımları konusunda daha farklı bir tavır takınmakta ve Pekin ile iş birliğini önceleyen bir siyasi çizgi izlemektedir. Çin karşısında göreceli olarak kaybeden taraf olmasına rağmen Rusya iş birliğinin devamı konusunda istekli görünmektedir. Bu minvalde, mevcut çalışma Çin'in Orta Asya'daki etki ve faaliyetlerine Rusya'nın neden farklı yaklaştığını sorgulayacaktır.

Rusya ve Çin'in Orta Asya politikaları hakkında zengin bir literatür olmakla birlikte, Rusya'nın bölgedeki artan Çin etkisini neden sorun etmediği yeterince tartışılmamıştır. Bu makale Rusya ve Çin ilişkilerini normatif ortaklıklar ve bölgesel işbirliği bağlamında ele alarak Rus dış politikasında düşünsel faktörlere vurgu yapan literatüre (Götz ve Macfarlane, 2019: 716) katkı sunmaya çalışmıştır. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Öncelikle Rusya'nın Orta Asya politikasına ilişkin çalışmalar eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulmuş, daha sonra Çin'in bölgede artan gücüne (ve bu gücün sınırlıklarına) ilişkin ampirik veriler kullanılmıştır. Başta istatistiki veri tabanları olmak üzere muhtelif kaynaklardan istifade ederek Çin'in ekonomik, diplomatik, askeri ve yumuşak güç bakımından bölgedeki konumu ve etkisi Rusya ile karşılaştırılmıştır. Son olarak Rus dış politikasında Çin'in tehdit olarak görülmemesi rejim güvenliği, bölgesel işbirliği ve yeni dünya düzeni tartışmaları etrafında üç farklı analiz seviyesinde ele alınmıştır. Çalışma materyal faktörlerin iki devlet arasındaki ilişkiyi anlamada yetersiz kaldığı, düşünsel faktörlerin ve normatif ortaklıkların iki devletin bölgesel işbirliğinde itici güç olduğu çıkarımlarında bulunmaktadır.

Bu makalede, öncelikle Çin'in yükselişinin Rus eliti tarafından nasıl algılandığı ele alınacaktır. İkinci olarak, Orta Asya'daki Çin etkisinin anlam ve mahiyeti tartışılacaktır. Son bölümde ise Çin'in eski Sovyet coğrafyasında artan ağırlığına rağmen Kremlin'in işbirliği tercihi sorgulanacaktır. Çalışma Rusya'nın bu tercihinin şu faktörler etrafında anlaşılabilirliğini ileri sürmektedir: Çin'in bölgedeki diplomatik ve askeri etkisinin halen Rusya'nınkinin gerisinde olması, Çin'in Rusya'nın bölgedeki konumunu gözetken diplomatik tavrı ve son olarak iki devletin bölgesel ve küresel düzene bakışındaki ortaklıklar. Kremlin'in anlatısında kimlik, bölgesel güvenlik ve uluslararası sistem anlatısında Çin'in yükselişi olumsuz bir yere sahip değildir.

Rusya Gözüyle Çin'in Yükselişi

Rusya-Çin yakınlaşması 1980'lerde başlamış ve Soğuk Savaş sonrası dönemde ivme kazanmıştır. 1996 yılında Şangay Beşlisi'nin teşkili ve 2005 yılında Moskova ve Pekin arasındaki sınır anlaşmazlıklarının nihai çözüme kavuşturulması ilişkilerin olumlu seyri açısından kritik gelişmelerdir. Diğer taraftan 2014 yılının Moskova ve Pekin ilişkileri için yeni bir dönüm noktası olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Ukrayna krizi

sonrası Batı ile ilişkileri Soğuk Savaş sonrası dönemin en düşük seviyesine inen Moskova, Asya'ya yönelmiş ve Çin ile ilişkilerini geliştirme konusunda daha güçlü bir siyasi irade ortaya koymuştur. 2022'nin Şubat ayında gerçekleşen Xi Jinping-Vladimir Putin görüşmesinde yapılan ortak açıklama ikili ilişkilerin tahkim edilmesinde yeni bir zirve olarak yorumlanmıştır. Bu açıklamaya göre “iki ülke arasındaki dostluğun bir sınırı yoktur; işbirliğine kapalı herhangi bir alan yoktur” (Reuters, 2022). 20 Şubat 2022'de Rus askeri birliklerinin Ukrayna'ya girmesi ile başlayan ve hâlâ devam eden savaş sonrasında Rusya ile Batı arasındaki kriz derinleşirken Çin'in Moskova'nın vazgeçilmez ortağı konumu daha da güçlenmiştir. Yaklaşık 3 yıllık dönemde Putin Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yakalama kararı sebebiyle eski Sovyet coğrafyası dışında sadece Çin ve Kuzey Kore'ye resmi ziyaret gerçekleştirmiştir.

Moskova ve Pekin arasındaki yakınlaşmanın sebepleri ve sınırları Avrasya coğrafyasına ilgi duyan ve uluslararası düzendeki değişimi sorgulayanlar için ilgi çekici bir konudur. Dolayısıyla Avrasya yakın tarihinin tartışmasız en önemli devleti Rusya ile bölgenin son yıllardaki yükselen gücü Çin arasındaki ilişkinin doğası hakkında zenginleşen bir literatüre sahibiz (Lo, 2008; Lukin 2018; Bekkevold ve Lo, 2018 Rolland 2019; Rozman ve Christoffersen, 2024). Bazı gözlemciler iki devlet arasındaki tarihi düşmanlıkların ve son dönemde artan ekonomik güç asimetrisinin Rusya'nın güvenlik endişelerini artıracığını, bu yüzden iki ülke arasında gerçek bir dostluk veya ittifakın mümkün olmadığını iddia etmektedir (Swanström, 2014:87). Bu bakış açısına göre günümüzde olumlu seyreden Moskova ve Pekin ilişkileri dönemsel bir çıkar ortaklığından (axis of convenience) öte bir şey değildir (Lo, 2008: 7). Bu yüzden Baev (2021) iki devlet arasındaki yakınlaşmanın bir stratejik ortaklık olduğu söyleminin abartılı olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde Kremlin'e yakın bir düşünce kuruluşu olan Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi'nin başkanı Andrey Kortunov (2019) yakın dönem Rusya-Çin yakınlaşmasını değerlendirirken ikili ilişkilerin stratejik ve uzun dönemli hedeflerinin olmadığını altını çizmektedir. Hatta bazı Rus uzmanlara göre “Çin tehdidi” Rus dış politikasının yapımında mutlaka dikkate alınmalıdır (Solomentseva, 2014). Dolayısıyla, ilişkilere şüpheci bakan literatüre göre yakın dönemdeki Moskova-Pekin işbirliğinin derinliği ve fikri altyapısı olmadığı için uzun ömürlü olması da beklenmemelidir.

Diğer taraftan son yıllarda ilişkilerin seyrini daha olumlu değerlendiren literatürün güçlendiğini gözlemliyoruz. Öyle ki, kimi Rus siyaset bilimciler gelişen ikili ilişkileri Avrasya'nın iki büyük gücü arasındaki bir antant ya da resmiyete dökülmemiş bir ittifak olarak nitelendirmişlerdir (Trenin, 2015; Karaganov, 2018: 89; Lukin ve Torkunov, 2020). Bu analistler iki devletin ilişkisini son dönemde olumlu yönde etkileyen birtakım faktörlere vurgu yapmaktadırlar. Bazılarına göre Rusya ve Çin'in bölgedeki etkisinin tamamlayıcı nitelikte görülmesi ve aralarında belli bir iş bölümünün varlığı işbirliği için mühim bir kaldıraçtır. Rusya siyasi ve askeri olarak bölgedeki liderliğini muhafaza ederken Çin'in ekseriyetle ekonomik faaliyetleri ve altyapı yatırımları ile gündeme gelmesi iş bölümünü yansıtmaktadır (Markey, 2020). Bazı gözlemciler de Pekin'in dış politika tarzını ve söylemini işbirliğinin devamlılığı açısından hayati bulmaktadır. Buna göre Rusya'nın büyük güç imajına zarar vermekten kaçınan ve bölgedeki tarihi misyonuna saygı duyan yaklaşım iki devlet arasındaki işbirliği için belirleyicidir (Soboleva ve Krivokhiz, 2021; Melnikova, 2024).

Bazı gözlemciler ise bu çalışmaya benzer şekilde ekonomik ve siyasi ortalıklar kadar fiktisel ortaklıkların da iki devlet arasındaki ilişkinin seyri bakımından önemli olduğunu altını çizmektedir (Ambrosio, 2008; Wishnick, 2016; Ekman, Saari ve Secrieru, 2020). Rolland'ın (2019) ifadesiyle iki devlet aynı tarafa bakmakta ve bakış açılarındaki benzerlikler onları işbirliği yapmaya sevk etmektedir. Benzer şekilde, Stent (2019: 208) iki devlet arasındaki otoriter siyasete dayanan pragmatik işbirliğini vurgulamaktadır. Ambrosio (2008: 1338), Pekin'in "Asya Değerleri" ile Moskova'nın "Egemen Demokrasi"sinin aynı dile ait olduğunu belirtmektedir. Milli kimlik ve rejim güvenliği konularında birbirine benzeyen fikirlere sahip olmaları iki devletin yakın ilişkiler kurabilmesine yardımcı olmaktadır (Wilson, 2019). Rus ve Çin dış politikalarındaki uyum ve iş birliği paylaşılan siyasi değerlerle bağlantılıdır (Wishnick, 2016). Müşterek normlar benzer kimlik tanımlamalarını ve uyumlu politikaları beraberinde getirmektedir. Rusya ve Çin uluslararası siyasette devletlerin egemenlik haklarına saygıyı ve iç işlerine karışmamayı öncelemekte, insan hakları ve demokrasi gibi kavramları ise yeniden yorumlamaktadır. Çin ve Rusya arasındaki normatif iş birliği mevcut uluslararası normları yeniden tanımlamayı amaçlamakta, böylelikle iki devletin dünya görüşleri ve tehdit algılamaları küresel sistemin yeni değerleri olarak ön plana çıkma fırsatı bulmaktadır.

Flonk (2023), Rusya ve Çin'in bölgesel ve uluslararası örgütlerdeki faaliyetleri ile liberal olmayan normları desteklediklerini savunmaktadır. Benzer şekilde Ambrosio (2008) Şangay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) Orta Asya'da otoriter normları teşvik ettiğini ve bölgedeki anti-demokratik yapıyı muhafaza etmeye çalıştığını iddia etmektedir. Çin'in temsil ettiği ve Rusya'nınki ile benzeşen fikirler artan ekonomik gücü ile birlikte bölgesel ve küresel siyasette daha fazla etkili olacaktır. Böylelikle muhafazakarlığı ve otoriterliği önceleyen Rus değerleri de Batı normlarının tazyik ve tesirinden kurtulacaktır. Bu yüzden devlet egemenliğine ve uluslararası ilişkilere bakıştaki benzerlikler Moskova ve Pekin'in ortak bir güvenlik anlayışında buluşmasını ve bölgesel ve uluslararası konularda beraber hareket etmesini kolaylaştırmaktadır. Özellikle Rusya'daki Batı karşıtı muhtelif siyasi yaklaşımlar Çin'in yükselişini tehditten ziyade bir fırsat olarak değerlendirmektedir (Solomentseva, 2014). Kısacası materyal olmayan faktörler iki devlet arasındaki ilişkinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Ortak değerler dış politika söyleminin, uluslararası sistem ve hukuk anlayışının benzeşmesini beraberinde getirmektedir. Moskova ve Pekin arasındaki ittifakın derinleşmesinde insan hakları, demokrasi ve egemenlik gibi kavramlara benzer bir yaklaşımın olmasının rolü önemlidir. Dolayısıyla eski Sovyet coğrafyasında kendisini normatif anlamda tehdit etmeyen bir gücün varlığı Moskova'yı şimdilik rahatsız etmemektedir.

Bu tartışma ışığında Kremlin'in Çin'in artan gücünden rahatsız olmaması örtüşen siyasi ve ekonomik çıkarlar kadar iki devletin uluslararası siyasete ve sisteme bakışındaki benzerliklerle de ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Makalenin devamında bu faktörlerin Moskova-Pekin ilişkilerinde oynadığı rol Orta Asya özelinde analiz edilecektir. Fakat öncesinde Çin'in Orta Asya'daki artan etkisinin anlamı ve muhtevası incelenecektir.

Çin'in Orta Asya'da Artan Etkisi

Çin Orta Asya ülkeleriyle bağımsızlıklarını kazanmalarını takiben resmi ilişkilerini başlatmıştır. 1990'larda başlayan ikili ilişkilerin önemli gündem maddelerinden birini sınır anlaşmazlıklarının çözüme kavuşturulması teşkil etmiş ve Çin yeni komşuları Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ile sınır belirleme anlaşmaları yapmıştır (Peyrouse, 2016: 15). Sınır anlaşmazlıklarının çözümü süreci karşılıklı güven inşasının ilk adımları olarak önemli bir işlev görmüştür (Godehart, 2014: 135). Yine aynı yıllarda sınır güvenliği ve teröre karşı işbirliği alanlarında adımlar atılmış ve 1996'da Çin'in öncülük etmesiyle bu amaçlar etrafında, beş yıl sonra Şangay İşbirliği Örgütü'ne dönüşecek Şangay Beşlisi Forumu (Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan) oluşturulmuştur.

Güvenlik alanındaki işbirliği adımlarının yanı sıra 1990'lı yıllar enerji sektöründeki ilk anlaşma ve ortak girişimlere de tanıklık etmiştir. Çin'in Orta Asya ülkelerine yönelik enerji alanındaki yatırım ve ticaret adımları 2000'li yıllarda hız kazanmıştır. Aynı yıllarda Çin finansman kaynağı ve özellikle altyapı alanında yatırımcı olarak önem kazanmıştır (Peyrouse, 2016).

Bütün bu süreçte Çin'in Orta Asya'ya yönelik dış politikasının iki öncelikli hedef etrafında şekillendiğini söyleyebiliriz: Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin istikrar ve güvenliğinin sağlanması ve bölgeden enerji kaynaklarının temini. Takip eden bölümler sırasıyla Çin'in Orta Asya'daki ekonomik, diplomatik ve askeri etkisini ve son olarak da yumuşak gücünü incelemektedir.

Ekonomik İlişkiler ve Enerji İşbirliği

Çin-Orta Asya ilişkilerinde güvenlik alanındaki işbirliğinde çok taraflı bir platform olarak ŞİÖ merkezi bir rol oynarken, Çin'in bölgedeki ekonomik varlığını ikili ilişkiler zemininde tartışmak daha yerinde olacaktır (Godehart, 2014: 139). Bu bölümde Çin'in bölge ülkeleriyle olan ekonomik ilişkileri ticaret, yatırım, altyapı inşası ve finansman bağlamında ele alınacaktır.

Çin'in Orta Asya ülkeleri için önemli bir ticaret ortağına dönüşmeye başlaması 2000'lerin ortasına denk düşmektedir. Takip eden süreçte bölge ülkeleri için Çin'in ticari önemi artarken Rusya'nın göreceli payı azalmıştır (Krapohl ve Vasileva-Dienes, 2020: 354-355). 2021-2022 dönemi verileri incelendiğinde Çin'in Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın en büyük ihracat pazarlarından biri haline geldiği görülmektedir (bakınız Tablo 1). Yine aynı dönem için bölge ülkelerinin yaptığı ithalata bakıldığında Çin'in artan ekonomik önemi daha net şekilde ortaya çıkmaktadır. Orta Asya ülkelerinin tamamı için Çin istikrarlı bir şekilde ithalatta ilk üç ülke arasında yer almıştır (bakınız Tablo 2). Fakat bazı gözlemcilerin Orta Asya'daki ülkeler için toplam ve çift yönlü ticaretin (ihracat ve ithalat) hacmine bakarak Çin'in Rusya'nın önüne geçerek en büyük ticaret partneri haline geldiği yönündeki iddiasına ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Ülke bazında ve ithalat-ihracat ayrımı yapılarak bakıldığında Çin'in bölge ülkeleri için en büyük ticaret ortağı olduğu önermesi sorunludur. Örneğin bölgedeki açık ara en büyük ekonomi olan Kazakistan'ın en büyük ithalat kaynağı Rusya olmaya devam etmektedir (bkz. Tablo 2).

	2021	2022
<i>Kazakistan</i>	Çin (9.772.506) İtalya (8.889.096) Rusya (7.018.746)	İtalya (13.594.629) Çin (10.461.771) Rusya (8.780.725)
<i>Kırgızistan</i>	Rusya (412.926) Kazakistan (374.747) Birleşik Krallık (234.233)	Rusya (1.069.411) Kazakistan (410.873) Özbekistan (236.627)
<i>Tacikistan</i>	İsviçre (534.977) Kazakistan (360.311) Türkiye (232.168)	İsviçre (574.556) Kazakistan (483.915) Çin (368.335)
<i>Türkmenistan</i>	Türkiye (710.865) Özbekistan (687.790) Çin (509.152)	Çin (10.313.559) Türkiye (967.087) Özbekistan (725.196)
<i>Özbekistan</i>	Çin (4.802.820) Rusya (1.744.424) Türkiye (1.703.536)	Rusya (2.599.858) Çin (1.753.107) Türkiye (1.457.562)

Tablo 1. Bölge ülkelerinin en büyük üç ihracat pazarı ve ihracat miktarları (ABD Doları, 1000) (UN Comtrade)

	2021	2022
<i>Kazakistan</i>	Rusya (17.605.534) Çin (8.228.457) Almanya (1.814.830)	Rusya (17.342.678) Çin (3.575.001) Türkiye (1.019.417)
<i>Kırgızistan</i>	Rusya (1.872.483) Çin (1.463.341) Kazakistan (684.791)	Çin (4.069.465) Rusya (2.405.004) Kazakistan (768.029)
<i>Tacikistan</i>	Rusya (1.280.469) Kazakistan (818.533) Çin (679.797)	Rusya (1.585.687) Kazakistan (957.266) Çin (841.707)
<i>Türkmenistan</i>	Türkiye (984.889) Çin (513.404) Almanya (215.408)	Türkiye (1.100.202) Çin (867.636) Almanya (219.680)
<i>Özbekistan</i>	Rusya (5.331.691) Çin (4.860.715) Kazakistan (2.701.119)	Çin (6.321.465) Rusya (6.053.274) Kazakistan (3.222.244)

Tablo 2. Bölge ülkelerinin en büyük üç ithalat kaynağı ve ithalat miktarları (ABD Doları, bin) (UN Comtrade)

Yukarıda belirtildiği üzere Çinli şirketler enerji sektörünün çeşitli kollarında, başta Kazakistan olmak üzere bölge ülkelerinde doğrudan yatırımlar yapmışlardır (Markey, 2020: 88-89). Bölgedeki büyük ölçekli Çin yatırımlarının yöneldiği bir diğer sektör madenciliktir. Bunların dışında daha küçük ölçekli olmak üzere inşaat ve imalat sanayi sektörlerine yönelik Çin yatırımları söz konusudur. Tablo 3'te Çin'in bölgedeki doğrudan yatırımlarına örnekler yer almaktadır.

Yıl	Yatırımcı	Yatırım miktarı (milyon ABD Doları)	Yatırım yapılan ülke	Yatırıma konu şirket ve sektör
2013	China National Petroleum Corp. (CNPC)	5.300	Kazakistan	KazMunaiGas National adlı enerji şirketin yüzde 8 hisselinin alınması
2019	China General Technology (Genertec)	560	Kazakistan	Otomobil imalatı sektöründen faaliyet üreten Allur Group adlı şirketin yüzde 51 hisselinin alınması
2015	Zijin Mining	150	Kırgızistan	Kyrgyzaltyn adlı metal şirketinin yüzde 60 hisselinin alınması
2017	China National Petroleum Corp. (CNPC)	190	Özbekistan	Uzbekneftegaz adlı enerji şirketinin yüzde 50 hisselinin alınması

Tablo 3. Çin'in Orta Asya ülkelerinde doğrudan yatırımları (seçili) (China Global Investment Tracker, <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>)

Sovyet döneminin bir mirası olarak bölgede ulaşım, enerji, telekomünikasyon altyapısı ve enerji nakil hatları yakın zamana kadar Rusya merkezliydi. Günümüzde Rusya bölge ülkelerinin Avrupa ülkelerine yaptığı petrol ve doğal gaz ihracatının naklinde halen ana enerji geçiş güzergahı konumunu korumaktadır (Zhou, He ve Yang, 2020: 1875). Fakat son on yılı aşkın dönemde Çin de bölgedeki altyapının şekillenmesinde başat bir aktör haline gelmiştir. Çin'in altyapı alanında sunduğu iş modelinde EXIM Bank of China başta olmak üzere Çinli politika bankaları finansman sağlarken Çinli bir şirket (genellikle devlet şirketleri) inşaatı üstlenmektedir. Tablo 4'te örnekleri gösterildiği üzere bu yöntemle Orta Asya ülkelerinde çok sayıda enerji santrali ve dağıtım hattı, kara ve demiryolu inşa edilmiştir.

Proje	Ülke	Tamamlanma tarihi	Çin finansmanı, milyon ABD doları
Taldykorgan–Kalbatau–Ust–Kamenogorsk karayolunun yeniden inşası	Kazakistan	2020	796 EXIM Bank of China kredisi
Bişkek'teki bir termik santralin modernizasyonu	Kırgızistan	2017	386 EXIM Bank of China kredisi
Güney-Kuzey karayolu 1. Aşama	Kırgızistan	İnşa halinde	399.9 EXIM Bank of China kredisi
Duşanbe–Çanak karayolu	Tacikistan	2013	281.1 EXIM Bank of China kredisi
Angren–Pap demiryolu	Özbekistan	2016	350 EXIM Bank of China kredisi

Tablo 4. Orta Asya ülkelerinde Çin finansmanı ile inşa edilen altyapı tesisleri (seçili) (Aminjonov vd. 2019)

Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) bağlamında Çin'in altyapı girişimlerinin sayısı artmaktadır. Hâlihazırda Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan KYG'ye dahil olmak üzere Çin ile mutabakat metni imzalamışlardır (Belt and Road Portal, tarih yok). Açık denizlere erişimi olmayan Orta Asya ülkeleri için kara ve demiryolu altyapısının KYG kapsamındaki ulaştırma projeleri ile iyileştirilmesinin dış ticarete yapacağı katkı açıktır.

Çin'in altyapı inşası için sağladığı kredilerin yanı sıra, bölgedeki devletler ve şirketler için bir kreditor olarak da önemi artmıştır. Örneğin, Çinli politika bankaları geçtiğimiz yıllarda Kazakistan'ın Kazakhmys ve Kazmunaigaz gibi önde gelen firmalarına büyük kredi paketleri vermişlerdir (Godehart, 2014: 144). Aynı bankalar Kırgızistan ve Tacikistan'ın en büyük kreditorleri durumundadır (Markey, 2020: 91). Hatta Kırgızistan'ın toplam dış borcu içinde Çin'in payının yüzde 30'ların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir (Krapohl ve Vasileva-Dienes, 2020: 359; Sternberg, Ahearn ve McConnel, 2017: 9). Orta Asya ülkelerinin dış finansman kaynakları bahsinde değinilmesi gereken bir konu da işçi dövizleridir (remittance). Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan ekonomilerinin işçi dövizine yüksek bağımlılığının olduğu bilinmektedir. Bu ülkelerde Rusya'nın aksine Çin'in henüz önemli bir işçi döviz kaynağı olmadığı kaydedilmelidir (Krapohl ve Vasileva-Dienes, 2020: 355; World Bank, tarih yok).

Güvenlik ve Diplomasi Alanında İlişkiler

Çin'in bölgedeki diplomatik ve güvenlik etkisi hususunda, öncelikle Pekin'in öncülük ettiği ilk çok taraflı güvenlik kuruluşu olan Şangay İşbirliği Örgütü'nden bahsetmek yerinde olacaktır. ŞİÖ üye ülkeler arasında karşılıklı güven inşası ve potansiyel terör eylemleri hakkında istihbarat paylaşımı, sınır kaçakçılığı gibi konularda işbirliği açısından oldukça başarılı bir girişim olmuştur (Godehart, 2014: 102). Fakat ŞİÖ'nün etkisinin kapsamı ve derinliği tartışma konusudur. Birincisi, üye devletler örgüte sınırlı bir rol atfetmektedir. Örneğin örgütün serbest ticaret alanı ve kalkınma bankası gibi alanlarda işbirliğine açılması yönündeki Çin önerisi başta Rusya olmak üzere diğer ülkelerden destek görmemiştir (Krapohl ve Vasileva-Dienes, 2020; Oresman ve Pantucci, 2018). Ayrıca güvenlik alanında dahi ŞİÖ'nün kapsamı terör, sınır kaçakçılığı ve diğer sınır güvenliği gibi sorunlara odaklanmış görünmektedir. Örneğin, 2010'da Kırgızistan'ın Oş kentinde Kırgızlar ve etnik Özbekler arasında yaşanan geniş kapsamlı iç çatışmanın kontrol edilmesi için Kırgız hükümetine Rusya öncülüğündeki Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) destek sağlarken, ŞİÖ bu süreçte aktif bir rol üstlenmemiştir (Godehart, 2014: 156-57). Benzer şekilde Ocak 2022'de Kazakistan'daki meydana gelen kitlesel gösterilerde KGAÖ birlikleri Kazak hükümetinin daveti üzerine görev almıştır (France24, 2022).

ŞİÖ kapsamındaki işbirliğinin yanı sıra, Çin bölge ülkeleriyle ikili güvenlik ilişkilerini geliştirmeye çabalamaktadır. Çin özellikle kendisiyle sınır komşusu olan ve sınır güvenliğini tesis etmek açısından devlet kapasitesinin görece yetersiz olduğu Kırgızistan ve Tacikistan'a teknik destek, ekipman ve eğitim desteği vermektedir (Oresman ve Pantucci, 2018). Bölgede ilk ve tek örnek olarak, Çin Tacikistan'da, resmi olarak varlığı duyurulmamış da olsa, küçük ölçekli bir üsse sahiptir (Blank, 2019).

Diğer taraftan Rusya Tacikistan'da 201. Motorize Tüfekli Birlik ve Kırgızistan'da Kant Hava Üssü ile değişen ölçek ve mahiyetlerde askeri tesislere ve birliklere sahiptir.

(Markey, 2017: 104-105; Lain, 2017: 83-84). Benzer bir şekilde silah satışı alanında da Rusya hâlâ başat konumunu sürdürmekle beraber Çin'in payı son on yılda artmıştır (Markey, 2020: 114; Standish, 2020). Bu noktada, Çin'in bölgeye yönelik güvenlik politikalarının şekillenmesinde Uygur sorunu gibi iç güvenlik kaygılarının merkezi rol oynadığını söylemek mümkündür. Bu anlamıyla bölgedeki nüfuzunu sürdürme motivasyonu ile hareket eden Rusya'ya kıyasla, Çin'in Orta Asya'ya yönelik güvenlik politikası daha defansif görünmektedir (Lain, 2017: 83).

Pekin Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde istikrar için tam bir devlet kontrolünün gerekli olduğunu düşünmektedir. Bu kapsamda Çin "üç şeytan" olarak tanımladığı terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılığa karşı mücadele politikası yürütmektedir (China Daily, 2012). Çin'in batı sınırına dair duyduğu endişenin Orta Asya politikasındaki izleri oldukça belirgindir. Blank'in yerinde ifadesiyle, Çin'in Orta Asya politikasını "onun iç güvenliğe ilişkin kaygılarının dışa yansıtılması" olarak yorumlamak mümkündür (Aktaran Godehart, 2014: 122). Birincisi, Uygur Özerk Bölgesi'nin Kırgızistan, Tacikistan ve Kazakistan ile 3000 kilometreyi aşkın bir sınır paylaşması sebebiyle bölge ülkeleriyle sınır güvenliğine dair işbirliği Pekin açısından önemlidir (Godehart, 2014: 100). İkincisi, Uygurların Orta Asya ülkeleriyle tarihsel, dinsel ve dilsel olarak güçlü bağlara sahip olması ve bölgede (özellikle Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'da) kalabalık Uygur topluluklarının bulunması Çin yönetimi açısından potansiyel bir risk oluşturmaktadır. Gerek barışçıl Uygur aktivistlerin gerekse Doğu Türkistan İslami Hareketi gibi terör örgütü olarak kabul edilen grupların bu ülkelerden politik ve lojistik destek görmesinin engellenmesi Çin açısından bir diğer önemli hedeftir (Peyrouse, 2016: 16).

Çin'in ŞİÖ'yü kurmaya öncülük etmesinin arkasında bu kaygıların olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır. Godehart'ın altını çizdiği gibi ŞİÖ'nün 15 Haziran 2001'deki ilk buluşmasında 6 üye devletin "Terörizm, Ayrılıkçılık ve Aşırılıkçılıkla Mücadele İçin Şangay Sözleşmesi"ni imzalaması da hem Çin'in bu konuya verdiği önemi göstermesi hem de üye ülkeleri bu konuda işbirliği zeminine çekmesi açısından önemlidir (Godehart, 2014: 124). Çin'in Orta Asya politikasında birbiriyle çelişkili görünen iki amaç tespit etmek mümkündür: Bir taraftan bölgeyle ekonomik entegrasyonu artırmak diğer taraftan Orta Asya'nın bağımsız cumhuriyetlerinde yaşayan Türki Müslüman topluluklarla Çin'in Uygur Özerk Bölgesi'ndeki Türki Müslüman toplulukları arasındaki ilişkiyi olabildiğince sınırlamak ve kontrol altına almak.

Çin'in Yumuşak Gücü

Çin'in bölgedeki gücü ve etkisi bağlamında kültür ve değerler gibi yumuşak güç unsurları üzerinde durulmalıdır (Nye, 1990). Bölgedeki artan ekonomik ve diplomatik etkisine paralel olarak, Çin'in yumuşak gücünün de artma eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür. Bölgede gerek Çin'e yüksek öğrenime giden öğrenci sayısında gerekse Çince öğrenmek isteyenler anlamında belirgin artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu alanda özellikle Kazakistan ön plana çıkmaktadır. 2018 yılı itibarıyla Çin'de 11.784 Kazak uyruklu öğrenci öğrenim görmektedir (Çin Halk Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı). Fakat Kazakistan örneğinde bile birçok öğrenci halen Rus üniversitelerini Çin üniversitelerinden daha cazip bulmaktadır (Krapohl ve Vasileva-Dienes, 2020: 359). Resmi bir web sitesi olan Study in Russia'da belirtildiği üzere Rusya'daki Kazak

öğrenci sayısı (yaklaşık 46 bin) Çin'deki Kazak öğrenci sayısının hala çok üzerindedir (Study in Russia, 2017). Yine Çin'in bölgedeki kültürel gücünü artırma çabasının bir göstergesi olarak Kazakistan (5), Kırgızistan (4), Özbekistan (2) ve Tacikistan'da (2) faaliyet gösteren Konfüçyüs enstitülerinden bahsedilebilir (Aliyev, 2019).

Ayrıca Çin'in bölgede artan yumuşak gücünün bir göstergesi olarak geride bıraktığımız on yıllarda Çin'le ilişkilerin geliştirilmesi için çaba harcayan "Çin yanlısı" siyasi elitler oluştuğunun altını çizmek gerekir. Bunların arasında Çin pazarını önemseyen şirketlerin sahibi olan siyasi olarak güçlü gruplar/aileler önde gelmektedir. Bunlara Kazakistan'ın en büyük iş gruplarından biri olan Eurasian Natural Resources şirketi ve Kırgızistan'da Salymbekov ailesi örnek verilebilir (Peyrouse, 2016:17-18). Peyrouse'un (2016) belirttiği üzere Çin'e duyulan sempatinin ekonomik çıkarların ötesinde kaynakları da vardır. Örneğin devlet kapasitesinin düşük olduğu Tacikistan ve Kırgızistan'da Çin'in sınır güvenliğine yaptığı katkı pek çok yerel uzman tarafından olumlu karşılanmaktadır. Yine Çin finansmanı sayesinde bölgede altyapının geliştirilmesi ya da uygun fiyatlı Çin malı tüketim ürünlerinin (görelî olarak pahalı diğer ithal ürünlere alternatif olarak) varlığı bölgede Çin'e olumlu bakışı besleyen faktörler arasında sayılmaktadır (Peyrouse, 2016).

Fakat Çin'in artan ekonomik, diplomatik ve askeri gücü aynı zamanda bölgede Çin karşıtlığını beslemektedir. Orta Asya'nın mütevazı güce sahip devletleriyle Çin arasındaki güç asimetrisinin sonucu olarak bölgeye zamanla bir Çinli akını olacağı, Orta Asya'daki devletlerin Çin'e ekonomik olarak bağımlı hale geleceği ve benzeri kaygılar mevcuttur (Peyrouse, 2016; Sternberg, Ahearn ve McConnell, 2017: 9). Markey'nin (2020: 98) altını çizdiği gibi Çin'in artan ekonomik etkisine nasıl bakıldığı hususunda bölgedeki elitler ve halk arasında bir karşıtlıktan söz etmek mümkündür. Siyasi ve ekonomik elitler yaygın olarak Çin'i ekonomik bir fırsat olarak olumlama eğilimindeyken halk düzeyinde Çin karşıtlığı oldukça yaygındır. Bu zıtlık Kazakistan'da yabancılara toprak kiralınmasını içeren yasa teklifleri karşısında devlet yöneticileri ve protestocu halk arasındaki bakış farklılığında kendisini çarpıcı bir şekilde göstermiştir. 2009 ve 2016 yıllarında gündeme gelen bu minvaldeki yasa önerileri hükümet üyeleri tarafından Kazakistan'ın âtıl tarım arazisinin verimli kullanılması fırsatı olarak sunulurken, halk bunu ülkenin Çinliler tarafından "ele geçirilmesi" olarak yorumlamıştır. Bu yasa önerilerine karşı ülkede nadir görülen türde geniş ölçekli protestoların yaşanması halk düzeyinde Çin karşıtlığının gücü ve yaygınlığını göstermektedir (Putz, 2021; Lain, 2017: 82; Sternberg, Ahearn ve McConnell, 2017: 9). Benzer şekilde, Kırgızistan'da Çin'e toprak kiralınması halkın tepkisini çekmiştir. Kırgızistan'da ayrıca hükümetlerin Çin'le kurduğu borç ilişkisi ve ödenme güçlüğü çekilen borçlar karşılığında ülkenin kaynaklarının Çin'e transfer edileceği kaygısı halk arasında güçlüdür (Murataliyeva, 2024). Ayrıca, bölgedeki Çin'e karşı duyulan güvensizliğin geçmişten gelen kültürel önyargılardan da beslendiğini söylemek mümkündür (Markey, 2020: 96). Son olarak Peyrouse'un (2016:22) altını çizdiği nokta önemlidir: bölgede Batı yanlısı, Rus yanlısı, pan-Türkçü gelenekler ve entelektüel çevreler varken, Çin odaklı bir siyasi projeyi savunan bunlara denk bir gelenek mevcut değildir.

Sonuç itibarıyla, Çin'in Orta Asya'daki ekonomik, diplomatik, askeri ve yumuşak gücü muhtelif ölçeklerde artmaktadır. Fakat Çin'in Orta Asya'daki Rus etkisine ciddi bir

tehdit oluşturduğu tek alan ekonomidir. Askeri anlamda birçok bakımdan (silah satışı, teknik işbirliği, üs mevcudiyeti, operasyonel işbirliği) Rusya'nın oldukça gerisindedir. Diplomatik olarak Çin etkisi büyük oranda ortak tehditlere karşı işbirliği ile sınırlıdır. Bölge ülkelerinde Sinofil elitlerin varlığıyla birlikte toplumun geniş kesimlerinde bir Sinofobi mevcuttur. Yine de özellikle Çin'e artan sayıda öğrencinin gitmesi ve Çin'in sağladığı ekonomik fırsatlar sayesinde gelecekte Çin'e olan sempatinin artması beklenebilir (Pantucci, 2015: 276).

Orta Asya'da Rusya ve Çin: Neden İşbirliği?

2000'li yıllarda kaleme alınan birçok makalede hiç de yersiz olmayan bir şekilde Orta Asya'nın Rusya ve Çin arasında önemli bir rekabet ve çatışma alanı olduğu iddia edilmiştir (Kim ve Blank, 2013; Swanström, 2014). Bu iddialar en azından şimdiye kadar boşa çıkmış gözükmemektedir. Başka bir deyişle iki devlet aralarındaki rekabet konularını ve Orta Asya'daki muhtemel çatışmayı başarıyla yönetmeyi bilmişlerdir. Rusya'nın son dönemdeki dış politika konseptleri Çin ile bölgesel ve küresel siyasetteki işbirliğinin önemine vurgu yapmaktadır (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2023). Takip eden değerlendirme Moskova'nın Çin'in Orta Asya'da artan etkisine neden işbirliği odaklı yaklaştığını, rejim güvenliği, Avrasya düzeni ve yeni bir uluslararası düzen arayışı olmak üzere üç faktör etrafında analiz etmektedir.

Rejim Güvenliği

Moskova ve Pekin rejim güvenliğini siyasetin en önemli parçalarından biri olarak görmektedir (Trenin, 2015). Dolayısıyla, siyasi hedefler ve ekonomik çıkarlar rejim güvenliğine- bu yönetici elit için aynı zamanda devlet güvenliği anlamına da gelmektedir- hizmet ettiği ölçüde anlamlıdır. Batı merkezli dünyada rejim tehdit altında görülmekte ve Rus yönetici elit nezdinde tehdit anlayışı, siyasi istikrar ve iktidarın meşruiyeti etrafında şekillenmektedir (Rumer, 2017: 14-18). Bu anlamda tehdit Kremlin için askeri ve siyasi olabileceği gibi ideolojik ve fikişsel de olabilir.

Rus ve Çin hükümetleri Batı hukuk ve insan hakları anlayışının evrensellik iddiasını egemenlikleri için tehlikeli görmektedir. Bu yüzden demokratikleşme ve insan hakları ile ilgili Batı'dan yükselen eleştiriler egemenliklerine saldırı ve ülkelerini istikrarsızlaştırma teşebbüsü olarak okunmaktadır (Trenin, 2015). Devlet egemenliği oldukça geniş bir açıdan ele alınmakta, herhangi bir dış aktör, STK, basın organı, düşünce kuruluşu veya kültürel girişim, devlet ve rejim için tehlikeli bulunabilmektedir. Batı normlarının normal, olması gereken ya da üstün değerler olarak kabul edilmesi Rusya'daki yönetim ve hukuk anlayışının eksik ve yanlış olarak görülmesi sonucunu doğurmaktadır. Batı'nın evrenselciliğine karşı benzer bir duruşa sahip olan iki devlet yerel ve geleneksel değerleri vurgulayan bir dış politika izlemektedir. Buna göre sadece kendi sınırları içerisinde değil bulundukları coğrafyada da Batı liberal demokratik yönetim tarzının yayılması varoluşsal bir tehdit olarak anlaşılmaktadır. Bundan dolayı, NATO bir tarafa AB'nin de kurumları ve fikirleriyle Avrasya'da daha fazla görünür olması Moskova için bir güvenlik meselesidir.

Dolayısıyla, Orta Asya'da Batı etkisinin sınırlandırılması iki devletin iç politikası ve rejim güvenliği anlayışı ile ilgilidir. Orta Asya'da domino etkisi yapabilecek Batı tarzı örgütlenmiş bir devlet henüz uzak bir ihtimaldir. Ancak Kazakistan ve Kırgızistan'ın

ABD ve AB ile gelişen ilişkileri Moskova ve Pekin tarafından dikkatle takip edilmektedir. Burada Batı normlarının yerleşmesi Moskova ve Pekin'in savunduğu normlara bir alternatif işlevi görebilir. Kısacası rejim güvenliği açısından iki devletin Orta Asya'da ortak çıkarları vardır; bu yüzden Moskova ve Pekin beraber hareket etmeyi rasyonel bir seçenek olarak görmektedir (Markey, 2020: 108-110; Krapohl ve Vasileva-Dienes, 2020: 358).

Avrasya Bölgesel Düzeni

Orta Asya'da egemen devletlerin kurulması Moskova'ya karşı bir bağımsızlık mücadelesi ile olmamıştır. Rusya ise bu coğrafyayı yeniden ele geçirmek gibi bir hedef koymamakla birlikte bu coğrafyadaki tarihi etkisini muhafaza etmeyi dış politikasının en öncelikli maddelerinden biri olarak belirlemiştir. Bu minvalde, 1990'lı yıllarda "Yakın Çevre", son on yılda ise gittikçe popülerleşen "Rus Dünyası" kavramları ortaya atılmıştır (Suslov, 2015). Bu kavramlara içkin olan fikir Rusya'nın ve Rusların eski Sovyet coğrafyası ile özel tarihi, kültürel ve dilsel bağları bulunduğu ve bu bağların korunması gerektiğidir.

Bu bağlamda, Bağımsız Devletler Topluluğu, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Avrasya Ekonomik Birliği gibi bölgesel örgütlenmelere gidilerek bu coğrafyanın Moskova liderliğinde siyasi ve ekonomik entegrasyonu amaçlanmıştır. Söz konusu örgütlenmeler aynı zamanda bölge ülkelerinin Batı kurumlarına üye olmasının önüne geçmeyi hedeflemiştir. Zira Baltık ülkelerinin NATO ve AB üyesi olması onları hem Rusya etkisinden uzaklaştırmış hem de Rusya karşıtı bir dış politika benimsemelerini kolaylaştırmıştır. Rusya ve Batı'nın eski Sovyet coğrafyası üzerindeki nüfuz yarışı, iki taraf arasında tercihe zorlanan Ukrayna ve Gürcistan'da krizleri beraberinde getirmiştir.

Orta Asya devletlerinin AB ve ABD ile geliştirdikleri ilişkiler kurumsallaşmazken, Rusya ve Çin'in öncülüğünde kurulan bölgesel örgütler burada belirleyici olmuştur. Şangay Beşlisi'nin 2001 yılında ŞİÖ'ye evrilmesi bu bakımdan önemli bir dönüm noktasıdır. ŞİÖ'de her ne kadar Çin daha ağırlıklı bir role sahip olsa da Rusya'nın imajına ve bölgedeki rolüne saygı gösterilmesi Moskova ve Pekin arasındaki dengeli ilişkinin bir yansıması olarak görülebilir. Türkmenistan haricindeki devletlerin bu örgütlenmenin üyesi olması Orta Asya ülkelerinin Moskova ve Pekin arasındaki uzlaşa ve dengeden memnun olduğunu göstermektedir. 2017 yılında ŞİÖ'ye Pakistan ve Hindistan'ın da üye olarak alınması örgütün daha geniş bir coğrafyayı şamil bir platforma dönüşmesinin önünü açmıştır (Godehart, 2014: 102).

Rus siyaset bilimci Lukin'e göre Orta Asya'da bir Rus-Çin rekabeti sadece bir mittin ibarettir (Lukin, 2018: 65). Her iki devlet de seküler, otoriter rejimlerin devamlılığı doğrultusunda bölgede ekonomik kalkınmanın devamını istemektedir. Böylelikle radikal İslami, ayrılıkçı ya da Batı yanlısı akımların önüne geçmek hedeflenmektedir. Bu yüzden iki devletin de Orta Asya'daki ekonomik ve politik faaliyetleri diğerinin çıkarları için bir tehdit teşkil etmemektedir. Kısacası Çin'in Orta Asya'daki ekonomik ve kültürel girişimleri de etkisi itibarıyla Moskova'nın karşı çıkmayacağı faaliyetlerdir (Lukin, 2018: 168-69; benzer bir görüş için bkz. Markey, 2020: 108-110).

Başka bir deyişle Putin yönetimi Orta Asya'da Batı etkisi yerine Çin etkisini tercih etmektedir (Swanström, 2014). Eğer Orta Asya'nın Rus etki alanı olarak kalması mümkün değilse, Kremlin, Rusya ve Çin'in ortak nüfuz bölgesi olarak korunmasını

hedeflemektedir. Elbette Rusya'nın ekonomik anlamda Orta Asya devletlerine yeterli yardımı, yatırımı, ihracatı gerçekleştirecek güce sahip olmaması bu anlamda önemli bir husustur. Orta Asya devletlerinin ekonomik beklentilerini karşılayabilecek Batı harici tek güç olarak ise Çin ön plana çıkmaktadır.

Putin 2012 yılında başkanlığının üçüncü dönemine hazırlanırken Asya'ya Yöneliş (Pivot to Asia) stratejisiyle Avrasya entegrasyonu vurgusu yapmaya başlamıştı. Dış politikadaki Asya vurgusu Batı ile bozulmaya başlayan ilişkilerin sonucu olarak Rusya siyasetindeki yeni arayışları gösteriyordu. Rusya Avrasya Ekonomik Birliği'nde (AEB) somutlaşan entegrasyon projesi için adımlar atarken, 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping Kazakistan'ın başkentinde İpek Yolu Girişimini ilan etmişti. (Soboleva ve Krivokhiz, 2021). Aynı bölge için iki farklı entegrasyon projesinin, rekabet ve hatta çatışma ile neticelenmesi muhtemel olduğu için Çin'in Kuşak ve Yol Girişiminin Moskova'da bir tehdit olarak algılanacağı ve Kremlin'in bu açılıma tepki göstereceği beklenmişti. Fakat Çin ve Rusya, rekabetten kaçınmaya ve bunun yerine bölgeye yönelik girişimlerini uyumlaştıracak bir işbirliği çerçevesi geliştirmeye çalıştılar (Rolland, 2019: 10).

Moskova'nın dış politika retoriğinde Kuşak ve Yol ile Avrasya Ekonomi Birliği'nin birbirinin rakibi değil tamamlayıcısı olduğu fikri ön plana çıkmıştır (Karaganov, 2018). İşbirliğinin çerçevesi 2015 yılındaki Xi-Putin görüşmesinde çizilmiş, KYG ve AEB'in tamamlayıcılığı hakkında mutabakat zaptı imzalanmıştır (Lain, 2017). Rusların 2015 yılında ortaya attıkları Büyük Avrasya açılımı da bununla bağlantılıdır. Sonraki yıllarda iki liderin yakın teması ve işbirliği konusundaki olumlu söylemi Çin ve Rusya ilişkilerinin seyri açısından belirleyici olmuştur. Putin'in AEB ile Kuşak ve Yol girişiminin birbirini tamamlayan projeler olduğunu ifade etmesi siyasi nezaketin ötesinde anlam taşımaktadır. Putin, 2017 yılında Pekin'de Kuşak ve Yol Forumunda konuşurken KYG, ŞİÖ ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği'nin (ASEAN) Büyük Avrasya İşbirliği için temel oluşturduğunu iddia etmiştir (Lewis, 2018). Bundan iki yıl sonraki Kuşak ve Yol Forumunda ise Rus lider bu inisiyatifin Büyük Avrasya İşbirliği fikrini yansıttığını söylemiştir (Lewis, 2019).

Putin, Rusya güvenlik konusunda belirleyici olduğu müddetçe Çin'in Orta Asya'daki ekonomik varlığını genişletmesinden güçlü bir endişe duymamaktadır. Bununla birlikte, Çin'in bölgedeki küçük ortağı olarak gözükme de istememektedir. Bu yüzden Kremlin'in söylemine göre Rusya, Büyük Avrasya'da Çin ile eşit bir konuma sahip olduğu gibi KYG ile AEB birbirine denk iki entegrasyon projesidir.

Yeni Bir Uluslararası Düzen Arayışı ve Ukrayna Savaşı

Rus dış politika söyleminde günümüz uluslararası problemlerinin en önemli kaynaklarından biri Soğuk Savaş sonrası Amerikan hegemonyası ve ABD'nin tek taraflı dış politikasıdır. Diğer büyük güçleri dikkate almayan dış politikası ile Washington dünya barışına katkıda bulunmadığı gibi Orta Doğu'yu da istikrarsızlaştırmıştır. Amerikan dış politikasının başka bir sonucu ise Çin ve Rusya'yı bir araya getirmesidir (Lukin ve Torkunov, 2020). Lukin'e göre, Moskova ve Pekin başkalarının çıkarlarını ve hatta egemenliklerini önemsemeyen ABD'nin diktatöryal tutumuna karşı çıkmaktadır (Lukin, 2018: 78; ayrıca bkz. Samokhvalov, 2017). İki devletin Soğuk Savaş sonrası uluslararası siyasette yakınlaşmalarını sağlayan sebeplerden biri çok kutuplu dünya

düzeni isteğidir. Buna göre Batı liderliğindeki liberal demokratik düzen yerine büyük güçler arası uyuma dayalı çoğulcu bir düzen tesis edilmelidir.

Rus Dış Politika konsepti Rusya'nın gelecekteki dünya düzenine ve dünya siyasetinin temel sorunlarına yönelik çözümlere yönelik yaklaşımlarının Çin'inkilerle benzeştiğini vurgulamaktadır. (Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2023) Dolayısıyla, Rusya'nın Çin ile yakın ilişkisi uluslararası düzendeki dönüşüm hakkındaki yaklaşımlarındaki benzerlikle ilgilidir (Trenin, 2015). İki devlet arasındaki ilişki sadece mühim bir ekonomik veya askeri birliktelik değil, aynı zamanda Batı merkezli olmayan yeni bir düzen arayışı anlamına gelmektedir. Rusya çok kutuplu (kendi ifadeleriyle polycentric) dünya düzeninde merkezlerden biri olma isteğini Çin ile işbirliği yaparak ve Batı ile ilişkilerini dengeleyerek gerçekleştirebileceğini düşünmektedir. Her iki devlet de Batı normlarının, özellikle de siyasal liberalizmin belirleyici olmadığı bir uluslararası düzen istemektedir.

Böylelikle Batı'dan neşet etmiş değerlerin evrensel olmadığı kabul edileceği gibi Avrasya değerleri yeni dünya düzeninde daha fazla görünür olacaktır. Kremlin için devlet egemenliği ve buna bağlı olarak devletlerin içişlerine karışılmaması en önemli normlardır. Bu yüzden devletler, uluslararası hukuk ve kurumlara, farklı kimlik ve kültürlere saygılı, dolayısıyla uluslararası ilişkilerde çoğulculuk ve demokrasiyi destekleyen bir dış politika izlemelidir. Moskova, insan hakları, koruma sorumluluğu, demokratikleşme adına yürütülen politikalara Batı çıkarlarına hizmet ettiği ve Avrasya'da istikrarsızlığa yol açtığı düşüncesiyle karşı çıkmaktadır. Kerr'in altını çizdiği üzere Moskova ve Pekin kozmopolitanizme karşıdır ve küreselleşmenin egemenliklerine zarar vermeyecek bir şekilde gerçekleşmesini istemektedirler (Kerr, 2010: 131). Öyle ki Rusya yönetimi Batı'daki siyasal liberalizm karşıtı sağ-kanat siyasi hareketlerle temas kurmaya ve onları güçlendirmeye çalışmaktadır (Cooley ve Nexon, 2020: 285).

Çin ve Rusya Federasyonu'nun benzer uluslararası prensipleri savunması pek çok uluslararası meselede ortak bir duruşu da beraberinde getirmektedir. Orta Doğu, Balkanlar ve Asya'daki pek çok gelişmede BM'de benzer tutumlar sergilemelerinin sebebi budur (Samokhvalov, 2017). Dolayısıyla Avrasya'da birlikte hareket etmek Batı normatif genişlemesine karşı bir strateji olarak görülebilir. Başka bir deyişle Avrasya coğrafyasında Pekin ve Moskova önderliğindeki girişimler uluslararası düzende değişim isteğiyle de bağlantılıdır. Rusya ve Çin arasındaki işbirliği sonucunda iki devletin Avrasya'da belirleyici olması ve Batı'nın bu bölgede etkisizleşmesi küresel siyasi değişimin de doğal bir unsuru olarak görülmektedir. Hatta Rusya'nın gözünde Avrasya coğrafyası yeni uluslararası düzeninin somutlaştığı model örnek olarak düşünülebilir. Bu yüzden Çin'in Orta Asya'da etkisinin artmasını Rusya'nın hedeflediği uluslararası düzenin teşekkülü yolunda olumlu bir gelişme olarak görmek mümkündür.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve takip eden süreç Çin-Rus ilişkilerindeki yakınlaşmayı test etmek açısından sıra dışı bir önemdedir. Çin resmi söylemi tarafsızlığı, çatışmanın sona ermesi temennisini ve Ukrayna'daki insani kriz karşısında atılan adımların desteklenmesini vurgulamaktadır (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2022a). Ne var ki Çin'in söylemine daha yakından bakıldığında ve attığı adımlar değerlendirildiğinde, Rusya'nın işgaline dolaylı bir destek olduğu

görülmektedir. Birincisi, Çin Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısını kınamamıştır ve işgal olarak da nitelendirmemiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki Ukrayna işgalinin kınanması oylamasında Çin çekimser oy kullanmıştır. Çin dış işleri yetkilileri açıklamalarında Rusya'ya uygulanan yaptırımları eleştirmiş ve NATO'yu bölgeyi karıştırmakla suçlamışlardır (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2022b).

Fakat Çin'in verdiği desteğin hem dolaylı olduğu ve hem de diplomatik boyutla sınırlı olduğu belirtilmelidir. Çin kendisinin bu savaşın herhangi bir şekilde parçası olarak görülmemesini sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin, Pekin'in Rusya'ya silah desteği sağladığına dair bir kanıt mevcut değildir. Benzer şekilde, bazı Çinli devlet şirketlerinin Rusya'yla yapılan ticarete sınırlamalar getirdiği ve yaptırımlardan etkilenmemek için temkinli davrandıkları gözlemlenmektedir (BBC, 2023; Sher, 2022). Yine de bu dolaylı ve sınırlı desteğin Çin için doğurduğu maliyetler göz önüne alındığında azımsanması güçtür ve onun Rusya ile işbirliğine verdiği önemi göstermektedir. Pekin yönetimi açısından son yıllarda Batı ile ilişkiler fazlaca gerildiği ve bunun ekonomik büyüme dinamiklerini olumsuz etkileyeceği kaygısı mevcutken, Çin'in Rusya'ya verdiği zımni destek Çin açısından bu cephede ekonomik riskleri beraberinde getirmektedir. Yine Çin'in Ukrayna işgalindeki politikası, uzun yıllar boyunca diplomatik ve ekonomik yatırımlarla inşa ettiği Çin-Orta ve Doğu Avrupa İşbirliği platformuna zarar vermiş, Çin'in işgale verdiği örtülü destek Çekya, Slovakya ve Polonya yönetimlerinde rahatsızlık yaratmıştır (Karásková, 2022).

Gelinen nokta itibarıyla Ukrayna'daki savaşın Çin-Rus ilişkilerini güçlendirdiğini söylemek mümkündür. Ne var ki yaptırımlar karşısında Rusya'nın Çin'in finansal ve ekonomik kaynaklarına bağımlılığının artması, ilişkideki güç dengesinin Çin lehine değişmesine sebep olmaktadır (Düben, 2022). Bu durumun Çin ve Rusya'nın Orta Asya'daki rekabet ve işbirliği dinamiklerine belirli etkileri olması söz konusudur. Bununla birlikte iki ülke arasında bu makalenin vurguladığı maddi ve fikişsel ortaklıklar mevcutken, Orta Asya'da Moskova-Pekin uyumunun ağır bastığı görünümün radikal bir değişim göstermesini beklemek güç görünmektedir.

Sonuç

Rusya'nın geleneksel nüfuz alanı olan eski Sovyet ülkelerinin başka bir güçle kurduğu ilişkiler Moskova için hayatidir. Örneğin, Doğu Avrupa'da artan Batı etkisi Moskova tarafından bir beka meselesi olarak görülmüş ve buna çatışmacı bir dış politika stratejisiyle karşılık verilmiştir. Çin'in Orta Asya'da artan gücü ve etkisiye Rusya için görece kayıp olmasına rağmen, bu tür bir karşılık görmemiştir. Aksine Putin dönemi pragmatik Rus dış politikası açısından bölgede Çin ile işbirliği tercih edilmiştir. Çalışma Rusya'nın bu tercihinin arkasında yatan faktörleri irdelemiştir. Burada bu faktörleri yeniden öz bir şekilde ifade etmek yerinde olacaktır. Birincisi, yukarıdaki tartışmanın gösterdiği üzere Çin'in bölgede Rus etkisine ciddi tehdit oluşturduğu tek alan ekonomik ilişkilerken, Çin'in diplomatik, askeri ve kültürel etkisi Rusya'nınkinin oldukça gerisinde kalmaya devam etmektedir. İkincisi, Çin gerek diplomatik söylem gerekse eylem düzeyinde Rusya'ya meydan okumayan bir üslup takınmaktadır. Çin'in Rusya'nın bölgedeki saygınlığını gözetken diplomatik tercihi Moskova nezdinde tehdit algılamasını azaltmaktadır. Üçüncü olarak, Rus ve Çin yönetimleri bölgedeki düzen

konusunda ortak çıkarlara sahiptir. İki yönetim de bölgede ABD ve genel olarak Batı etkisinin sınırlandırılmasını, otoriter ve seküler mevcut rejimlerin muhafazasını ve İslami ve ayrılıkçı akımların bastırılmasını amaçlamaktadır. İlk bakışta paradoksal görünmekle beraber, artan Çin etkisi bu amaçlar doğrultusunda Rusya açısından yardımcı bir işlev görmektedir. Örneğin Çin'in sağladığı yatırım ve finansman bölgedeki mevcut rejimlerin devamı için önemli olan ekonomik kalkınmaya destek olmaktadır.

Son olarak, iki devlet arasındaki fikirselle ve normatif benzerliklerin, iki devleti küresel siyasette ve özel olarak da Orta Asya'da ortak konumlanışlara yönelttiğinin altı çizilmelidir. Küresel siyaset açısından ABD önderliğinde Batı liberal düzenine karşı bir alternatif eksen oluşturma gayreti açıktır. Rusya'nın Batı karşıtı ve yeni bir normatif temel üzerine inşa edilen dış politikası Çin karşısındaki bazı maddi kayıplara rağmen Moskova-Pekin ekseninin devamına ihtiyaç duymaktadır. Böylelikle Batı'ya alternatif kavramların daha fazla güç kazanacağı ve "Rus Dünyası" gibi yeni bir medeniyet havzası inşa etme planlarının daha sağlam temellere sahip olacağı düşünülmektedir. Kısacası, bu çalışmanın bulgularına göre genel olarak Çin'in yükselişi ve özelde Orta Asya'da artan etkisi, günümüz Kremlin dış politikası için olumsuz bir gelişme değildir. İki devletin güvenlik anlayışlarındaki ortaklıklar Orta Asya'ya benzer anlam yüklemelerini ve bir diğerinin güçlenmesini kayıptan ziyade kazanım olarak görmelerini sağlamaktadır.

Kaynaklar

Ambrosio, Thomas (2008). "Catching the 'Shanghai Spirit': How the Shanghai Cooperation Organization Promotes Authoritarian Norms in Central Asia", *Europe-Asia Studies* 60 (8): 1321–1344.

Aliyev, Nurlan (2019). "China's Soft Power in Central Asia", <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13599-chinas-soft-power-in-central-asia.html> (Erişim tarihi: 18.09.2024).

Baev, Pavel K. (2021). "Russia and China: A Mutually Exaggerated Strategic Partnership?", <https://jamestown.org/program/russia-and-china-a-mutually-exaggerated-strategic-partnership/> (Erişim Tarihi: 12.09.2024).

BBC (2023). "Ukraine war: What support is China giving Russia?", <https://www.bbc.com/news/60571253> (Erişim Tarihi: 07.09.2024).

Bekkevold, Jo I. ve Bobo Lo (2018). *Sino-Russian relations in the 21st century* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).

Belt and Road Portal. (Tarih yok). "Profiles", https://eng.yidaiyilu.gov.cn/info/iList.jsp?cat_id=10076 (Erişim Tarihi: 15.10.2023).

Blank, Stephen (2019). "China's Military Base in Tajikistan: What Does it Mean?", <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13569-chinas-military-base-in-tajikistan-what-does-it-mean?.html> (Erişim Tarihi: 14.10.2024).

China Daily (2012). "Xinjiang to crack down on 'three evil forces'", https://www.chinadaily.com.cn/china/2012-03/06/content_14766900.htm (Erişim Tarihi: 28.09.2024).

- Cooley, Alexander ve Daniel H. Nexon (2020). “(No) Exit from liberalism?”, *New Perspectives*, 28 (3): 280-291.
- Düben, Björn A. (2022). “What Putin’s War in Ukraine Means for the Future of China-Russia Relations”, <https://lseideas.medium.com/what-putins-war-in-ukraine-means-for-the-future-of-china-russia-relations-b47a8461a8a7> (Erişim Tarihi: 22.09.2024).
- Ekman, Alice, Sinikukka Saari ve Stanislav Secrieru (2020). “STAND BY ME! The Sino-Russian Normative Partnership in Action”, *Institute for Security Studies, Brief 18*: 1-8.
- Flonk, Daniëlle (2021). “Emerging Illiberal Norms: Russia and China as Promoters of Internet Content Control”, *International Affairs* 97 (6): 1925–1944.
- France24 (2022). “Moscow-led bloc to send 'peacekeeping forces' to protest-hit Kazakhstan”, <https://www.france24.com/en/asia-pacific/20220105-kazakhstan-appeals-to-russia-led-security-alliance-for-help-against-terrorists> (Erişim Tarihi: 12.11.2024).
- Godehardt, Nadine (2014). *The Chinese Constitution of Central Asia* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- Götz Elias ve Neil MacFarlane (2019). “Russia’s Role in World Politics: Power, Ideas, and Domestic Influences”, *International Politics*, 56: 713-725.
- Karaganov, Sergey (2018). “The New Cold War and the Emerging Greater Eurasia”, *Journal of Eurasian Studies*, 9 (2): 85–93.
- Kerr, David (2010). “Central Asian and Russian Perspectives on China’s Strategic Emergence”, *International Affairs*, 86 (1): 127–52.
- Kim, Younkyoo ve Stephen Blank (2013). “Same Bed, Different Dreams: China’s ‘Peaceful Rise’ and Sino-Russian Rivalry in Central Asia”, *Journal of Contemporary China*, 22 (8): 773–90.
- Kortunov, Andrey (2019). “Who Will Build the New World Order?”, <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/who-will-build-the-new-world-order/> (Erişim Tarihi: 03.11.2024).
- Krapohl, Sebastian ve Alexandra Vasileva-Dienes (2020). “The Region that isn’t: China, Russia and the Failure of Regional Integration in Central Asia”, *Asia Europe Journal*, 18 (3): 347-366.
- Lain, Sarah (2017). “China and Russia: Cooperation and Competition in Central Asia”, Tiang Boo Hoo (ed.), *Chinese Foreign Policy under Xi* (London: Routledge): 74–94.
- Lewis, David G. (2018). “Geopolitical Imaginaries in Russian Foreign Policy: The Evolution of ‘Greater Eurasia’”, *Europe-Asia Studies*, 70 (10): 1612–37.
- Lewis, David (2019). “Strategic Culture and Russia’s “Pivot to the East.” Russia, China, and “Greater Eurasia””, *Marshall Center Security Insight*, 34.
- Lo, Bobo (2008). *Axis of Convenience: Moscow, Beijing, and the New Geopolitics* (Washington: Brookings Institution Press).

- Lukin, Alexander (2018). *China and Russia: the New Rapprochement* (Cambridge: Polity).
- Lukin, Alexander ve Anatoly Torkunov (2020). “Trump’s Policies and the Sino-Russian Entente”, *Survival*. 62 (2): 27–36.
- Markey, Daniel S. (2020). *China’s Western Horizon: Beijing and the New Geopolitics of Eurasia* (New York: Oxford University Press).
- Karásková, Ivana (2022). “How China Lost Central and Eastern Europe”, <https://merics.org/en/short-analysis/how-china-lost-central-and-eastern-europe> (Erişim Tarihi: 18.11.2024).
- Melnikova, Julia (2024). “Eurasian Security as a Communicative Practice: Tasks for Russia and China”, Russian International Affairs Council. <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/eurasian-security-as-a-communicative-practice-tasks-for-russia-and-china/> (Erişim: 30.01.2025)
- Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023). The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation. https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/ (Erişim Tarihi: 30.01.2025)
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China. (2022a). Remarks by Ambassador Zhang Jun at the UN Security Council Briefing on Ukraine. https://www.mfa.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/zwbd_665378/202204/t20220406_10664879.html (Erişim Tarihi: 09.11.2023).
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China (2022b). “Foreign Ministry Spokesperson Zhao Lijian’s Regular Press Conference on April 11, 2022”, https://www.mfa.gov.cn/eng/xwfw_665399/s2510_665401/202204/t20220411_10666750.html (Erişim Tarihi: 09.11.2023).
- Murataliyeva, Nergize (2024). “Chinese Lending Adapts to Central Asia’s Realities”, Carnegie, Policy Brief, <https://carnegieendowment.org/posts/2024/08/china-investment-central-asia-debt?lang=en> (Erişim Tarihi: 23.03.2025)
- Nye, Joseph S. (1990). “Soft Power”, *Foreign Policy*, 80: 153–71.
- Oresman, Matthew ve Raffaello Pantucci (2018). “Central Asia”, Joshua Eisenman ve Eric Heginbotham (eds.), *China steps out: Beijing’s major power engagement with the world* (New York: Routledge): 81–101.
- Pantucci, Raffaello (2015). “China and Russia’s Soft Competition in Central Asia”, *Current History*, 114 (777): 77–272.
- Peyrouse, Sebastien (2016). “Discussing China: Sinophilia and Sinophobia in Central Asia”, *Journal of Eurasian Studies*, 7 (1): 14–23.
- Putz, Catherine (2021). “Kazakhstan Bans Sale of Agricultural Lands to Foreigners”, <https://thediplomat.com/2021/05/kazakhstan-bans-sale-of-agricultural-lands-to-foreigners/> (Erişim Tarihi: 23.10.2024).

- Sher, Nathaniel (2022). "Why isn't China going all out to help Russia in Ukraine?", <https://responsiblestatecraft.org/2022/04/04/why-isnt-china-going-all-out-to-help-russia-in-ukraine/> (Erişim Tarihi: 14.11.2024).
- Reuters (2022). "China, Russia Partner up against West at Olympics summit", <https://www.reuters.com/world/europe/russia-china-tell-nato-stop-expansion-moscow-backs-beijing-taiwan-2022-02-04/> (Erişim Tarihi: 13.11.2024).
- Rolland, Nadege (2019). "A China–Russia Condominium over Eurasia", *Survival*, 61 (1): 7–22.
- Rozman, Gilbert ve Gaye Christoffersen (eds.) (2024). *Putin's "Turn to the East" in the Xi Jinping Era* (Londra: Routledge).
- Rumer, Eugene (2017). "Russia's China Policy: This Bear Hug is Real", Michale S. Chase, Evan. S. Medeiros, J. Stapleton Roy, Eugene Rumer, Robert Sutter ve Richard Weitz (eds.), *Russia-China Relations: Assessing Common Ground and Strategic Fault Lines* (Washington: The National Bureau of Asia Research): 13–25.
- Samokhvalov, Vsevolod (2017). "Russia and its shared neighbourhoods: a comparative analysis of Russia-EU and Russia-China relations in the EU's Eastern neighbourhood and Central Asia", *Contemporary Politics*, 24 (1): 30–45.
- Soboleva, Elena ve Svetlana Krivokhizh (2021). "Chinese initiatives in Central Asia: claim for regional leadership?", *Eurasian Geography and Economics*, 62 (5-6): 634–658.
- Solomentseva, Anastasia (2014). "The 'Rise' of China in the Eyes of Russia: A Source of Threats or New Opportunities?", *Connections*, 14 (1): 3–40.
- Standish, Reid (2020). "China Seen as Rising Military Power in Central Asia, Foreshadowing Future Friction With Russia", <https://www.rferl.org/a/china-seen-as-rising-military-power-in-central-asia-foreshadowing-future-friction-with-russia/30639964.html> (Erişim Tarihi: 10.10.2024).
- Stent, Angela (2019). *Putin's World: Russia against the West and with the Rest* (New York: Twelve).
- Sternberg, Troy, Ariel Ahearn ve Fiona McConnell (2017). "Central Asian 'Characteristics' on China's New Silk Road: The Role of Landscape and the Politics of Infrastructure", *Land*, 6 (3): 55.
- Study in Russia (2017). "How Kazakh Students Can Apply to Russian Universities", <https://studyinrussia.ru/en/actual/articles/how-kazakh-students-can-apply-to-russian-universities/> (Erişim Tarihi: 16.09.2023).
- Suslov, Mikhail (2015). "Russian World Concept: Post-Soviet Geopolitical Ideology and the Logic of 'Spheres of Influence'", *Geopolitics*, 23 (2): 330–353.
- Swanström, Niklas (2014). "Sino–Russian Relations at the Start of the New Millennium in Central Asia and Beyond", *Journal of Contemporary China*, 23 (87): 480–97.

Trenin, Dmitri (2015). “From Greater Europe to Greater Asia? The Sino-Russian Entente”, <https://carnegiemoscow.org/2015/02/26/from-greater-europe-to-greater-asia-pub-59192> (Erişim Tarihi: 26.06.2024).

Wilson, Jeanne (2019). “Russia’s Relationship with China: The Role of Domestic and Ideational Factors”, *International Politics* 56 (6): 778–794.

Wishnick, Elizabeth (2016). “In Search of the ‘Other’ in Asia: Russia–China Relations Revisited.” *The Pacific Review* 30 (1): 114–132.

World Bank (tarih yok). “Personal remittances, received (% of GDP)”, <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS> (Erişim Tarihi: 13.10.2023).

Zhou, Qiang, Ze He ve Yu Yang (2020). “Energy Geopolitics in Central Asia: China’s Involvement and Responses”, *Journal of Geographical Sciences*, 30: 1871–1895.

Structured Abstract

Although there is a rich literature on Russia and China's Central Asia policies, it has not been sufficiently discussed why Russia does not consider the increasing Chinese influence in the region a problem. This article aims to contribute to the literature emphasizing ideational factors in Russian foreign policy by examining Russian-Chinese relations in the context of normative similarities and regional cooperation in Central Asia. In the study, qualitative and quantitative research methods are used together. Following a critical assessment of the studies on Russia's Central Asia policy, the article draws on empirical data on China's growing influence in the region. Resorting to various sources, especially statistical databases, China's economic, diplomatic, military, and soft power role in Central Asia is compared with Russia. Finally, the fact that the Kremlin does not perceive China as a threat is addressed at three levels of analysis, based on the debates on regime security, regional cooperation, and the new world order. Russia and China's similar world views lead to normative partnership, which in turn facilitates cooperation in other areas. The study concludes that material factors are insufficient to understand the relationship between the two states, while ideational factors and normative partnership are the driving forces in regional cooperation between the two states.

The main axis of the contemporary Russian foreign policy is the post-Soviet geography. The Kremlin views the West's initiatives in this region as a matter of survival and security. It was therefore not surprising that relations between Russia and the West deteriorated as the EU and the USA sought to increase their presence in Eastern Europe and the Caucasus. Another important power with a rising influence and role in Eurasia is China. China's role in the post-Soviet space is not perceived as a negative development by the Russian political elite.

Many have argued that Central Asia will be a major area of competition and conflict between Russia and China but this has not proven true so far. The two states successfully managed the competition in Central Asia. Russia and China have similar perspectives on human rights, democracy, and sovereignty. The similarity of the two powers' perspectives on international norms fosters a common understanding of security and promotes their cooperation on regional and global issues. The normative alignment between the two powers is as important as the economic and energy cooperation. As Beijing's normative stance opposes Western liberal norms, the Kremlin will likely continue to see China's rise as an opportunity rather than a threat. The main objectives of Moscow's cooperation with China are to ensure regime security, build the Eurasian regional order, and help emerge a polycentric international order.

China is a rival for Russian economic interests in Central Asia but its political and cultural influence over Central Asia is limited and it is unlikely to challenge Russia in the near future. Russia does not have the economic power to provide sufficient aid, investment, and exports to the Central Asian states. China stands out as the only non-Western power that can meet the economic expectations of the Central Asian states. Therefore, although it may seem paradoxical, the increasing Chinese influence in the region may help Russia ensure the regime's survival in the Central Asia because Chinese investments and financings help the economic development and growth

necessary for regime survival. Putin is not strongly concerned about China expanding its economic presence in Central Asia as long as Russia remains a decisive security actor. Therefore, the Putin administration prefers Chinese influence over Western influence in Central Asia.

Russia however does not want to be seen as China's junior partner in the region. According to the Kremlin's discourse, Russia has an equal position with China in Greater Eurasia, and the BRI and the EEU are two equal integration projects. In this regard, Chinese foreign policy discourse also poses no threat to Moscow. Beijing does not question and undermine Russia's prestige in the region. Both Russia and China have some common goals regarding regional order. Both want to limit Western influence in Eurasia, preserve authoritarian and secular regimes, and suppress any potential Islamic or separatist movements.

China's foreign policy toward Central Asia is structured around two key objectives. First China wants to maintain the security and stability of Xinjiang Uyghur Autonomous Region. Beijing's security understanding is shaped by an exaggerated threat perception of terrorism and separatism. Beijing's other objective is promoting energy cooperation with energy-rich Central Asian states. China has a growing economic, diplomatic, and military role in Central Asia. China also has some soft power strategies to strengthen its image and combat Sinophobia in the region. It is possible to identify two seemingly contradictory goals in China's Central Asia policy: On the one hand, to increase economic integration with the Central Asia, and on the other hand, to limit and control the relations between the Muslim communities living in the Turkic republics of Central Asia and the Turkic Muslim communities in China's Uyghur Autonomous Region.

2014 was a watershed for Russian-Chinese relations. Normative cooperation between Russia and China is also reflected in China's reluctance to protest Russia's policy in Ukraine. Although China did not recognize the Crimean peninsula or the occupied Ukrainian territories as part of Russia, it also does not condemn or portray the Russian actions as breaches of international law. Since Russia's relationship with the Western world is at its lowest level, Russia has no choice but to develop relations with its rising neighbor in the East. Russia's increasing dependence on China's financial and economic resources in the face of sanctions is causing the balance of power in the relationship to shift in China's favor. As long as the normative partnership between the two countries continues, the increasingly asymmetric relationship is not expected to have a serious impact on the cooperation dynamics between China and Russia in Central Asia.